

DE FRYSKE MARREN

Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie

De Fryske Marren 2023-2026

Inleiding

Kader

De Rijksoverheid heeft het programma Circulaire Economie 'Nederland circulair in 2050' opgesteld. De gemeente heeft in 2021 in het Duurzaamheidsprogramma het thema circulaire economie (CE) opgenomen. Onderliggend Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie is een nadere uitwerking van dit thema.

Het Uitvoeringsprogramma CE betreft een meerjarenprogramma en beschrijft vier pijlers van circulariteit waar we als gemeente de komende jaren aan gaan werken. Per pijler zijn enkele concrete voorbeelden genoemd van circulaire projecten. De casussen dienen ter inspiratie hoe de doelstellingen praktisch ingevuld kunnen worden. De lijst met voorbeeldprojecten is niet bedoeld als uitputtende lijst, de komende jaren zullen steeds meer circulaire projecten worden opgetuigd. Uiteindelijk zal circulariteit overal in de organisatie worden ingebed. Omdat beleid en kennis op gebied van circulariteit zich ontwikkelt, zal het uitvoeringsprogramma cyclisch herijkt moeten worden om actueel te blijven.

Leeswijzer

Het uitvoeringsprogramma beschrijft eerst de toegevoegde waarde en definitie van een circulaire economie. Vervolgens worden de focusgebieden van de pijler circulaire economie uit het duurzaamheidsprogramma nader uitgewerkt en worden voorbeeldprojecten genoemd.

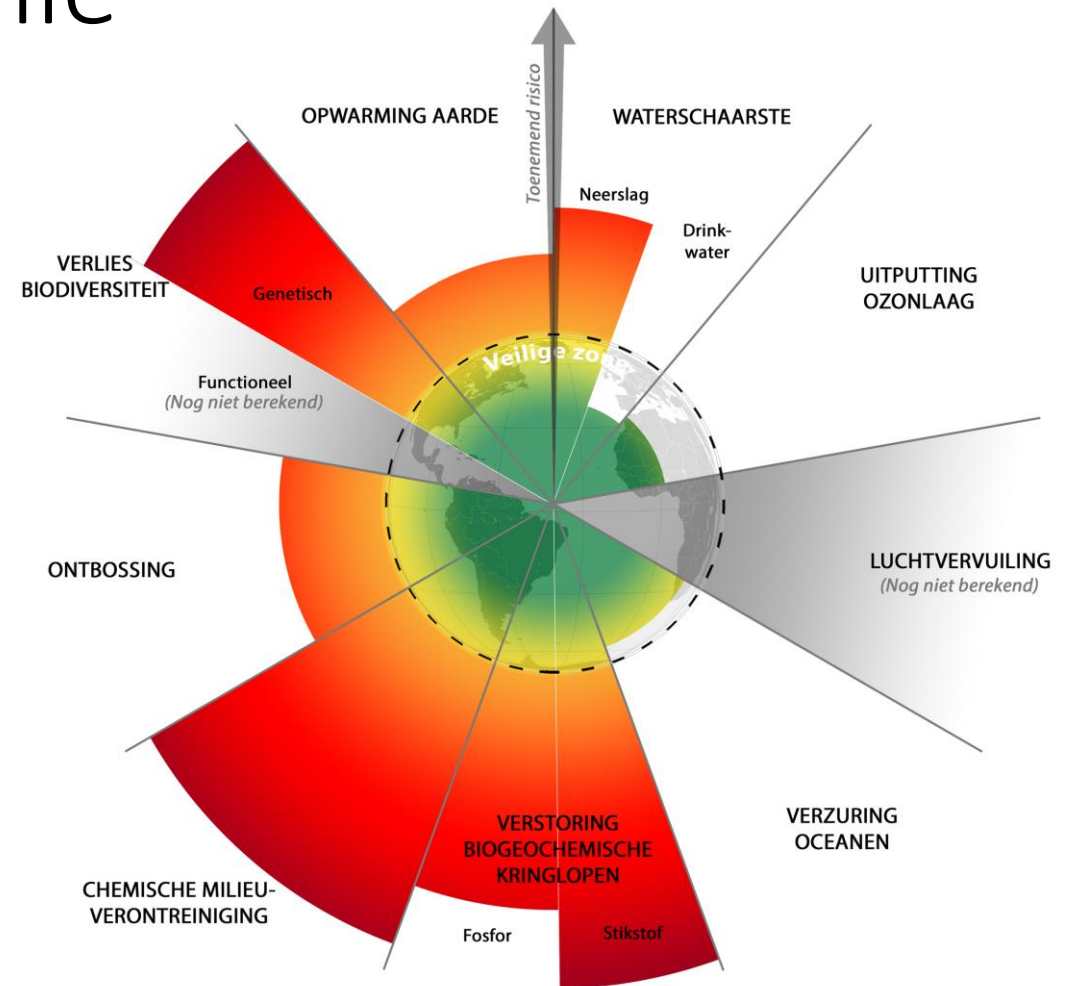
Toegevoegde waarde van een circulaire economie

De groeiende wereldbevolking en toenemende welvaart zorgen voor een alsmaar groter wordende vraag naar grondstoffen. Grondstofvoorraden nemen af en verschillende grondstoffen dreigen zelfs op te raken. Op dit moment is slechts 7,2% van de grondstoffen die de wereldeconomie gebruikt circulair (Circularity Gap Report, 2023).

De vraag naar grondstoffen belast onze planeet dermate, dat planetaire grenzen worden overschreden, zie de figuur hiernaast. De planetaire grenzen zijn negen grenzen waarbinnen de mensheid moet blijven om duurzaam te kunnen voortbestaan. Er zijn grenzen opgesteld voor o.a. klimaatverandering, landgebruik en biodiversiteitsverlies. Op dit moment worden verschillende planetaire grenzen overschreden, dit vormt een bedreiging voor het voortbestaan van de mensheid.

In een circulaire economie worden grondstoffen steeds opnieuw gebruikt en bestaat afval niet meer. Hierdoor vermindert de vraag naar primaire grondstoffen aanzienlijk. Om binnen de 2 graden opwarming van de aarde te blijven, dienen we onze grondstoffenbehoefte met 1/3 te verminderen (Circularity Gap Report, 2023). Deze afname van grondstofgebruik zal ervoor zorgen dat we binnen de planetaire grenzen blijven.

Naast de positieve impact van circulariteit op het natuurlijk systeem zorgt een circulaire economie voor minder afhankelijkheid van andere landen voor de Nederlandse grondstofvoorziening.

Figuur 1 klimaatplein.nl, 2023

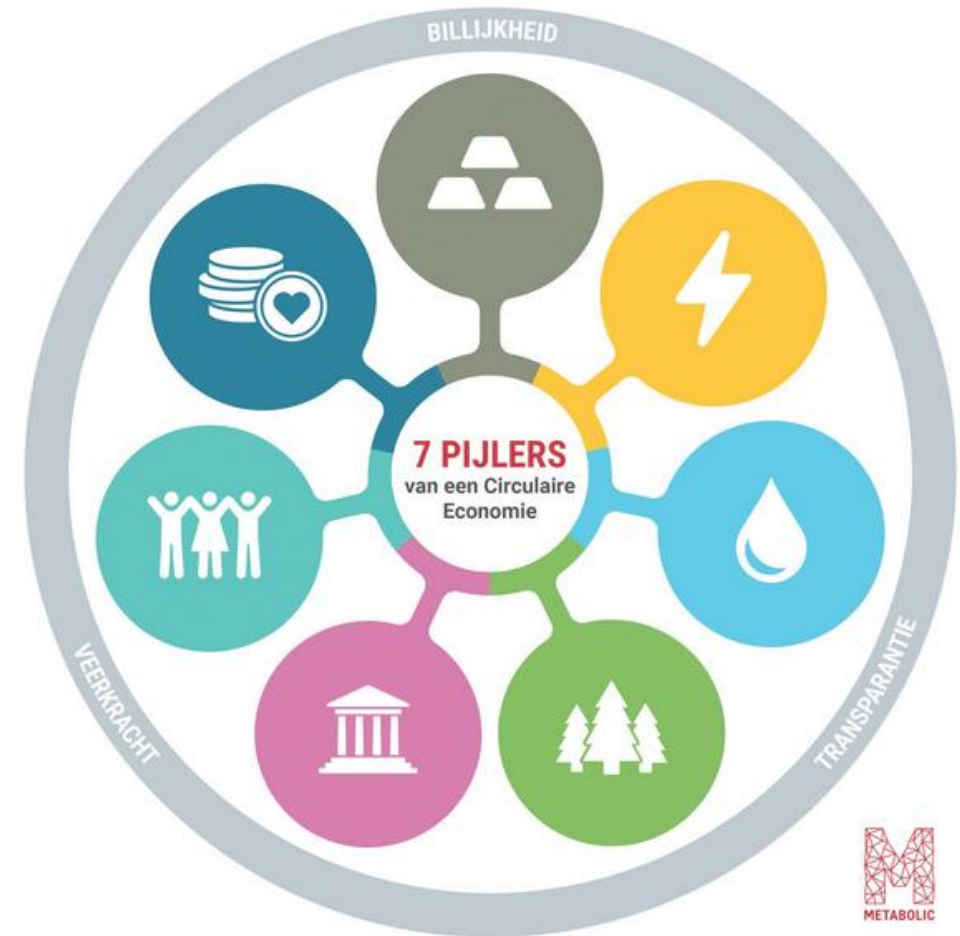
Definitie circulaire economie

Wij hanteren de Friese definitie van de circulaire economie (Vereniging Circulair Friesland):

“Een circulaire economie is een economisch systeem waarbij de waarde van grondstoffen maximaliseren en energie gebruiken van hernieuwbare bronnen, zonder daarbij het functioneren van de andere aspecten van een circulaire economie: water, biodiversiteit, gezondheid & welzijn, cultuur & maatschappij, en andere vormen van waarden, te belemmeren.”

De circulaire economie heeft 7 pijlers:

- Hoogwaardig hergebruik materialen
- Hernieuwbare energiebronnen
- Duurzame waterwinning
- Ondersteunen biodiversiteit
- Culturele diversiteit
- Gezondheid & welzijn
- Toegevoegde waarde

Ambitie

We hebben in het duurzaamheidsprogramma 2021 de ambitie uitgesproken om in 2030 een halvering van het gebruik van primaire grondstoffen te realiseren. De gemeente wil in 2030 100% circulair inkopen. In 2022 is de gemeente gestart met het opdoen van ervaring en kennis op het gebied van circulair inkopen en opdrachtgeverschap. De gemeente gaat de komende tijd de organisatie inrichten voor circulair inkopen en opdrachtgeverschap, draagvlak creëren voor circulariteit en projecten selecteren om circulair inkopen en opdrachtgeverschap realiseren.

We willen de circulaire economie versnellen en tastbaar maken. We gaan daarom nu al oogsten van het circulaire 'laaghangend fruit'. Het thema circulaire economie bestaat uit vier pijlers:

- Circulair inkopen;
- Circulaire innovaties in grond-, weg- en waterbouw en bouw & utiliteitprojecten;
- Van Afval Naar Grondstof;
- Kringlooplandbouw.

Doelen

	2021/2022	2023	2024	2025-2030
Organisatie	Duurzaamheids-programma vastgesteld.	Eerste producten circulair ingekocht.	Voorportaal & klankbordgroep ingericht;	Circulariteit is standaard eis bij uitvragen, tenzij...
		Strategische keuze welke Diensten, Werken en Leveringen circulair worden ingekocht	Budgetten inkoop en beheer gekoppeld t.b.v. inkooptrajecten, bijvoorbeeld bij Total Cost of Ownership (TCO).	Administratieve systemen voor inkoop, contractmanagement en monitoring zijn aan elkaar gelinkt en bevatten circulaire vereisten
	Uitbreiding cluster duurzaamheid: elk thema een thema-eigenaar	Capaciteit om kennis in te huren.	Keuze gemaakt over externe tools circulair inkopen	Eerste pilot gedaan met uitvragen van CO2-last bij een aanbieder.
			Keuze voor circulaire doelstellingen op alle niveaus	Harmonisering van circulaire aanbestedingsvereisten Friese overheden is in gang gezet
Draagvlak en communicatie	Dieuwke groep Circulair Fryske Marren opgericht.	Opleiding circulariteit aan medewerkers aanbieden.	Opleiding circulariteit aan medewerkers aanbieden.	Opleiding circulariteit aan medewerkers aanbieden.
		Projectbijdrage circulair project.	Projectbijdrage circulair project.	
		Duurzaamheidscampagne voor inwoners, ondernemers en collega's	Circulariteit SMART meenemen in formats (o.a. CA, DA, etc).	
Monitoring	Start inkoopstage monitoring circulair inkopen	Vervolg op adviesrapport stage '22 en ervaring opdoen	Monitor uitrollen binnen de organisatie - circulair inkopen opnemen in teamplannen - meenemen in P&C cyclus	Monitoring ingebed in organisatie
		Nulmeting circulair inkopen		

Circulair inkopen in de praktijk

De gemeente faciliteert een circulaire economie door zich op te stellen als een circulaire inkoper en opdrachtgever. Circulair inkopen en opdrachtgeverschap vraagt om een organisatiebeleid. Circulair denken en handelen moeten structurele activiteiten worden in de organisatie. Om circulair opdrachtgeverschap te realiseren richt gemeente De Fryske Marren zich op de volgende aspecten binnen de gemeentelijke organisatie:

- Draagvlak en communicatie
- Organisatie op orde
- Monitoring

Om ervoor te zorgen dat circulaire inkoop en opdrachtgeverschap 'het nieuwe normaal' voor de gehele organisatie worden, gaan we aan de slag met het creëren van draagvlak en communicatie. Voorbeelden van te zetten stappen zijn: bestuurlijk draagvlak creëren (bestuurlijke opdracht en two-pager), een groep met circulaire ambassadeurs oprichten, KPI's opstellen per team of project, ondersteuning en opleiding bieden voor circulaire inkoop en opdrachtgeverschap.

Om de organisatie op orde te krijgen voor circulair inkopen gaan wij aan de slag met de inbedding van circulair inkopen en opdrachtgeverschap in de processen van de interne organisatie. Voorbeelden van te nemen stappen zijn: circulair inkopen meenemen in de administratie, koppelen van inkoop-, onderhouds- en sloopbudgetten, tijd besteden aan contract- en relatiemanagement.

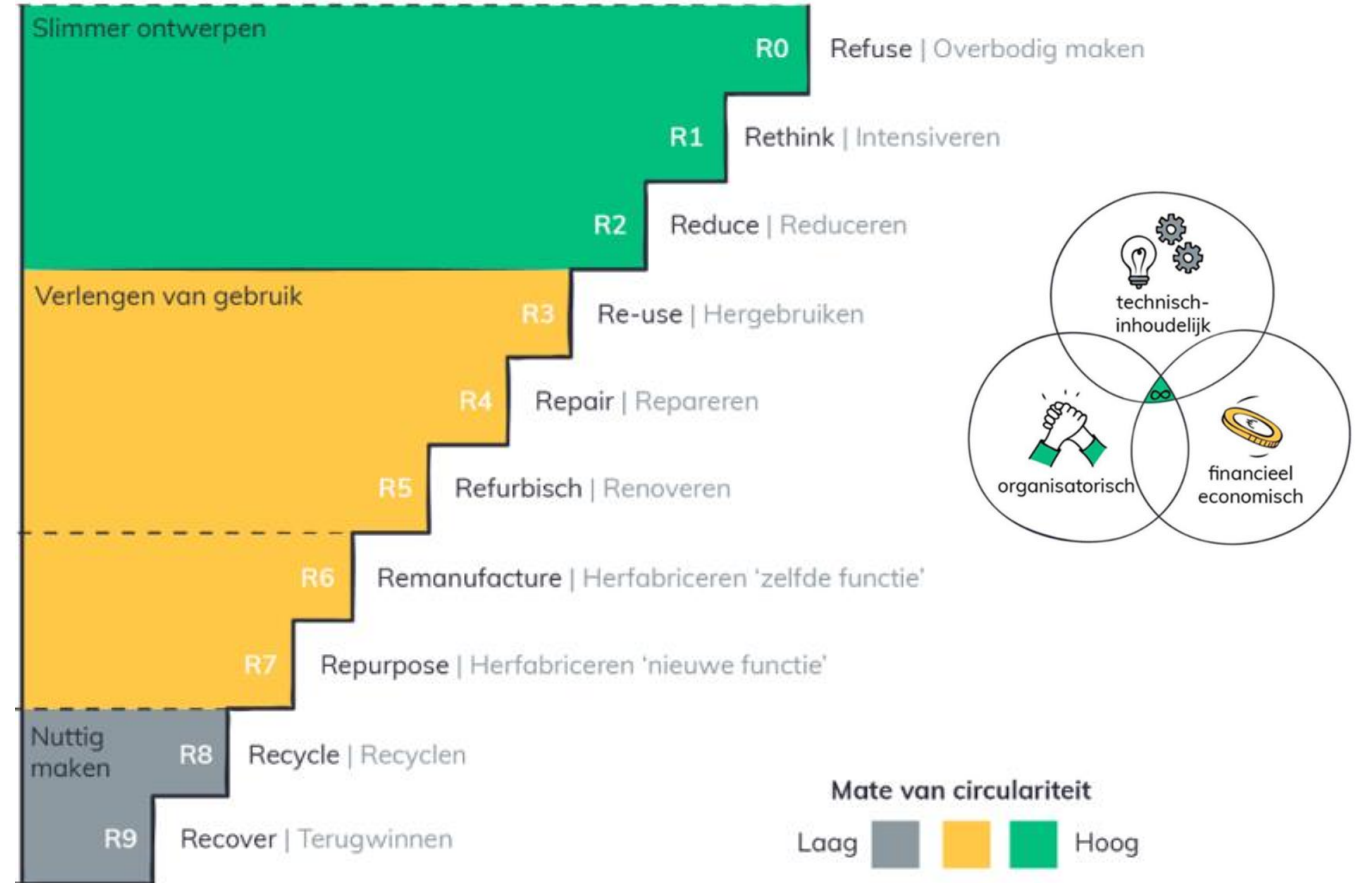
Om te meten waar we staan willen we circulaire inkoop en opdrachtgeverschap gaan monitoren. Er zijn legio aan monitoringsmethodieken beschikbaar waaruit we een keuze kunnen maken. Circulair inkopen wordt in de P&C-cyclus meegenomen.

Circulair inkopen & opdrachtgeverschap

Iedereen die verantwoordelijk is voor een (gedeelte van een) inkoopproces heeft de mogelijkheid om ruimte te creëren voor circulaire oplossingen. Dat geldt voor de interne opdrachtgever, de inkoper, de teammanager en de verantwoordelijke voor contractmanagement. Stel de juiste vraag en zet de hele keten in beweging!

Inkoop begint bij de eerste omschrijving van de behoefte aan een product of dienst en eindigt op het moment dat je het product na de gebruiksfase een nieuwe toepassing geeft. De R-ladder (zie figuur hiernaast) helpt bij het vermijden van materiaalgebruik.

Circulariteit is meer dan techniek: om een product echt circulair in te kopen moeten er technisch-inhoudelijke, financieel-economische en organisatorische afspraken gemaakt worden, dit is het TOF-model. Op de volgende pagina staan voorbeelden van afspraken bij elk thema van het TOF-model.

Technisch

Materiaal

- Inzicht in materiaalgebruik
- Inzet van hergebruikt materiaal
- Inzet van hernieuwbaar materiaal
- Losmaakbaar ontwerp en bouw

Energie

- Inzicht in klimaatimpact
- Vermindering ingebedde emissies
- Uitvragen CO2-emissies leverancier
- Reductie energiestaat product
- Uitvragen hernieuwbare energie

Organisatorisch

- Afspraken over levensduurverlening
- Afspraken over retouname
- Afspraken over int. samenwerking
- Marktverkenning en –consultatie
- Externe communicatie over ambities

Financieel

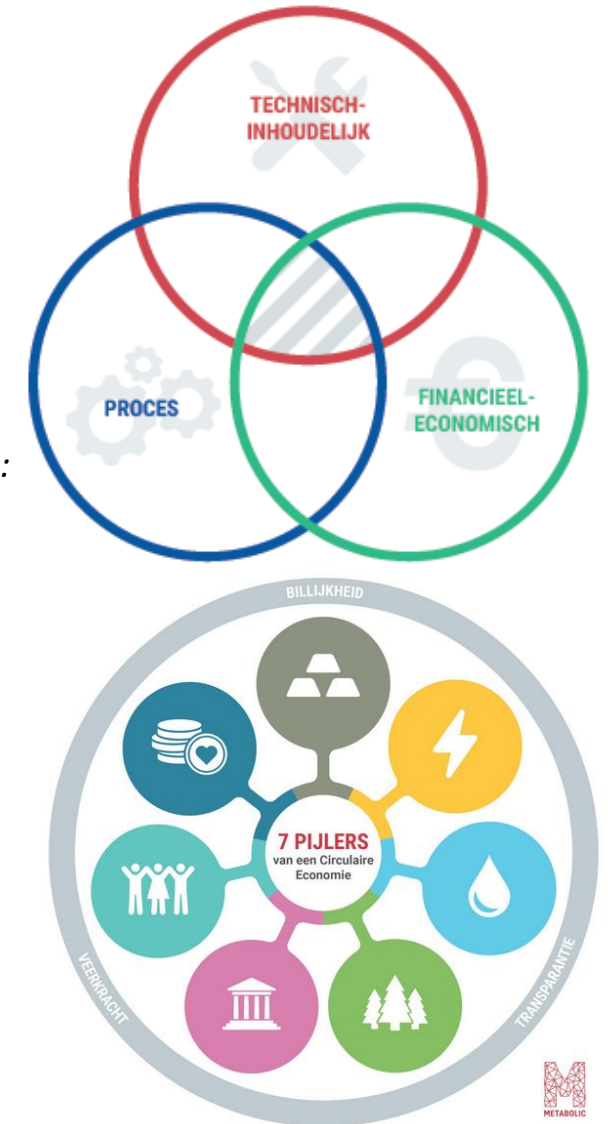
- Verbeterd verdienmodel
- Financiële prikkels t.b.v. circulaire prestaties
- Afspraken over retourwaarde

Definitie circulair inkopen

Wij hanteren de Friese definitie van circulair inkopen (Vereniging Circulair Friesland):

*“Een product is circulair ingekocht wanneer er op **technisch-inhoudelijk** gebied (energie en materialen) verbeteringen zijn, wanneer er **procesmatige afspraken** zijn gemaakt over het borgen van circulariteit en wanneer er **financiële prikkels** zijn die circulariteit stimuleren.*

*Daarbij dient er geen negatief effect plaats te vinden aan de andere aspecten van een circulaire economie: **water, biodiversiteit, gezondheid & welzijn, cultuur & maatschappij, en andere vormen van waarde.**”*

Bron EBP academy

Circulaire opleiding medewerkers

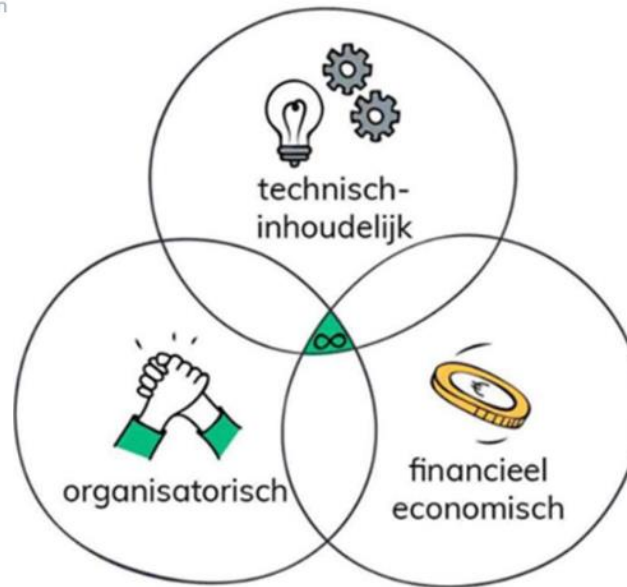
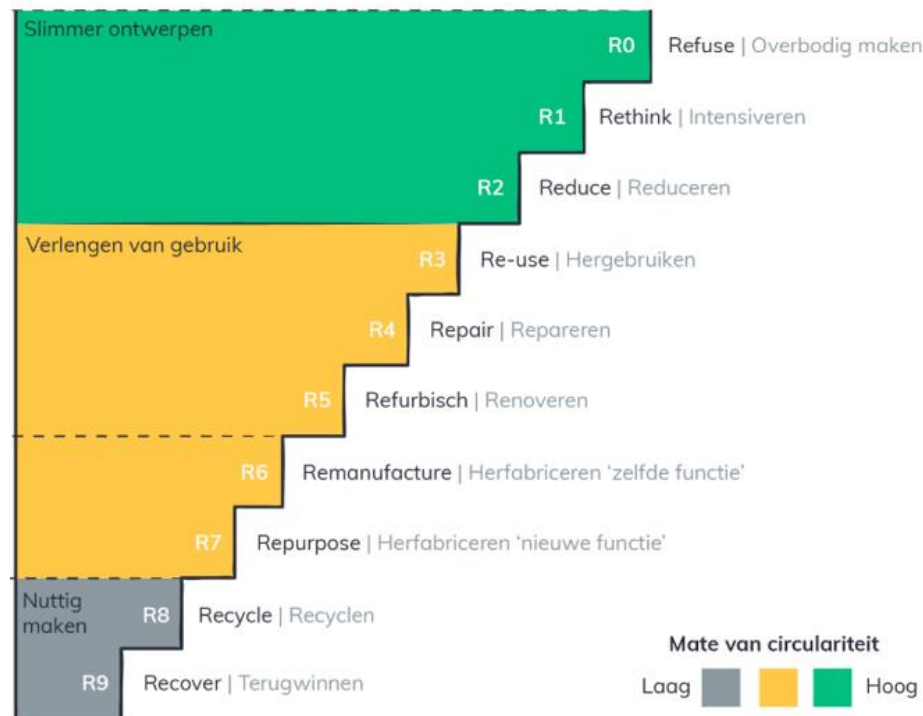
Circulariteit raakt alle collega's die te maken hebben met de inkoop van Diensten, Leveringen en Werken. We leiden collega's op om circulariteit mee te nemen in de projecten. Circulair inkopen is een organisatievraagstuk. De opleiding hiervoor wordt belegd bij P&O. Er wordt per cluster gekeken voor wie een opleiding circulair inkopen & opdrachtgeverschap relevant is. Er wordt t.z.t. bekeken hoe de opleiding ingericht kan worden.

Er wordt begonnen met een opleidingspilot, om te evalueren of de gekozen opleiding aansluit bij de opleidingsbehoefte van de medewerkers.

Circulair inkopen Werken

Er wordt een strategische keuze gemaakt welke Werken circulair worden ingekocht. We hanteren de Friese definitie voor een circulaire economie. We passen de R-ladder toe en gebruiken het TOF-model om alle aspecten van circulariteit mee te nemen in de projecten.

We gebruiken de handreiking '[circulair inkopen in 8 stappen GWW en B&U](#)' van PIANOo. Daarnaast maken we gebruik van geschikte tools, keurmerken of certificeringen om aantoonbaar circulair te kunnen inkopen.

Circulair inkopen Werken: Het Nieuwe Normaal

Het Nieuwe Normaal

Het Nieuwe Normaal Het Nieuwe Normaal (HNN) is een eenduidige taal om samen te werken aan circulair bouwen. HNN is een standaard voor circulair bouwen (infra, gebouw en gebied).

HNN helpt om de circulaire ambitie te concretiseren, door te vragen naar indicatoren op gebied van materiaal, energie, klimaatadaptatie, stikstof, sociaal en management. Denk bijvoorbeeld aan de milieu-impact van materialen bij infra (milieu-kosten indicatort, MKI) en gebouw (milieu-prestatie gebouw, MPG) of opgeslagen koolstof in de gebruikte materialen.

Overige tools

Naast HNN is er een breed scala aan tools en hulpmiddelen beschikbaar om circulaire aspecten mee te nemen in de projecten. Op Bouwcirculair.nl vindt je ontwerpvariant, moederbestek, DuSpot, Projectenmodule, Sloopcirculair.

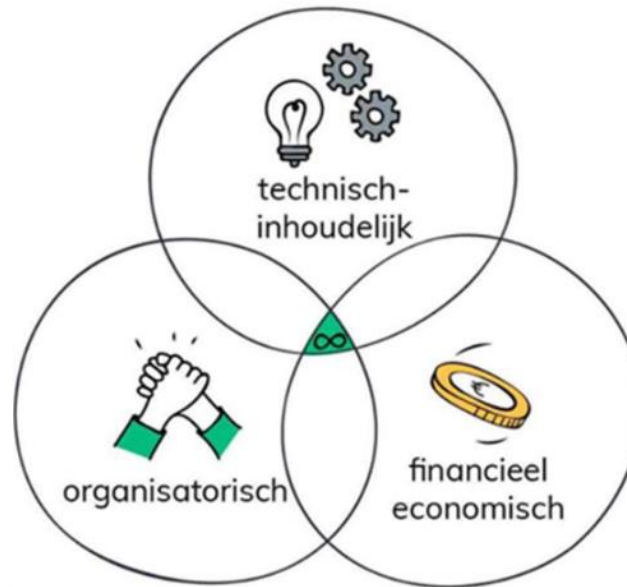
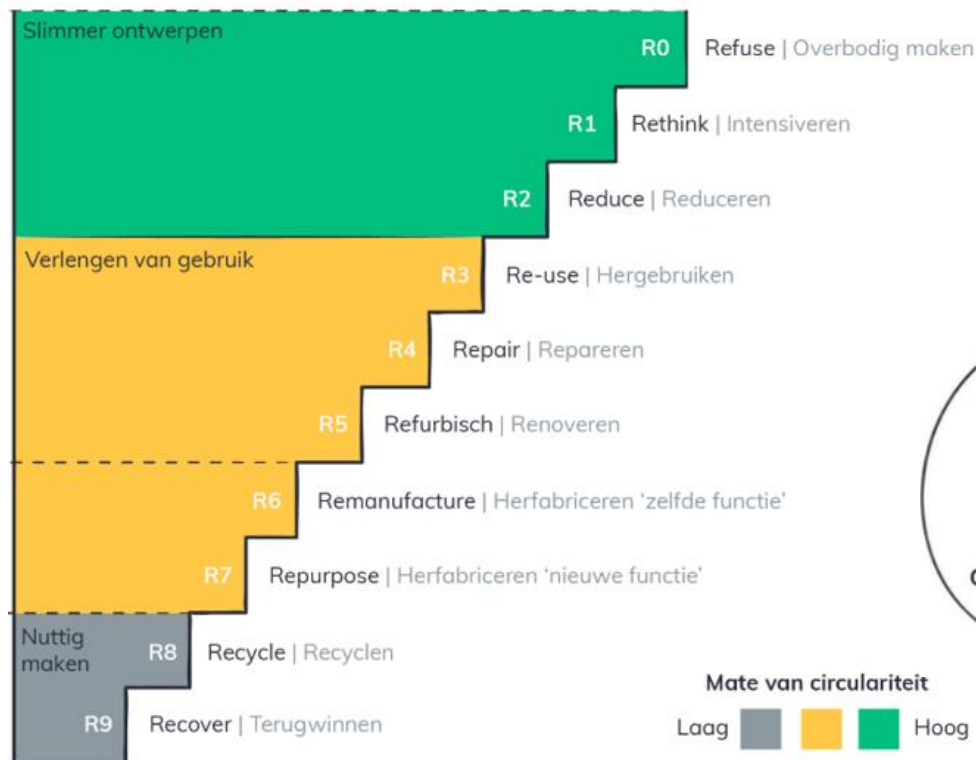
De inkoop-/aanbestedingsvorm zelf is ook een instrument om circulariteit te stimuleren, zie bijvoorbeeld [Handreiking circulair tenderen](#), [De woonstandaard](#) en [Opcirkelen in de bouw](#) en verschillende handreikingen circulair inkopen per thema, zoals [sportvoorzieningen](#).

Gebouw	 Woningbouw	<ul style="list-style-type: none"> → Grondgebonden → Gestapeld
	 Utiliteitsbouw	<ul style="list-style-type: none"> → Kantoren → Overig: scholen etc.
Infrastructuur	 Wegen	<ul style="list-style-type: none"> → Hoofd- en stroomwegen → Gebiedsontsluitingswegen
	 Openbare ruimte	→ Inrichting
	 Kunstwerken	<ul style="list-style-type: none"> → Beweegbare bruggen → Vaste bruggen → Tunnels
Gebied	 Woonwijk	
	 Bedrijventerrein	
	 Gemengd woon-werkgebied	

Circulair inkopen Diensten

Er wordt een strategische keuze gemaakt welke Diensten circulair worden ingekocht. We hanteren de Friese definitie voor een circulaire economie. We passen de R-ladder toe en gebruiken het TOF-model om alle aspecten van circulariteit mee te nemen in de projecten.

We gebruiken de handreiking '[circulair inkopen in 8 stappen](#)' van PIANOo. Daarnaast maken we gebruik van sector-specifieke tools, keurmerken of

Circulair inkopen Diensten: voorbeelden

Zorg

Met de **Milieuthermometer Zorg** maken zorginstellingen duurzame bedrijfsvoering zichtbaar. Dit zorgspecifieke milieumanagementsysteem omvat de onderwerpen binnen het thema “Planet” van het People-Planet-Profit gedachtegoed van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO). De Milieuthermometer Zorg is een handzaam instrument om de milieuprestatie en milieuzorg concreet aantoonbaar te maken voor belanghebbenden zoals de gemeente. Het keurmerk stelt in het vaste deel eisen op het gebied van energie , (afval)water, vervoer, maatschappelijk verantwoord inkopen. De optionele eisen bijvoorbeeld <https://www.pianoo.nl/nl/themas/maatschappelijk-verantwoord-inkopen/buyer-groups/bedrijfsvoering/buyer-group-ict-hardware> gebruik van zelf opgewekte energie, reductie van verbruik van water, gas en elektra, hergebruik van meubilair, textiel en ICT.

ICT

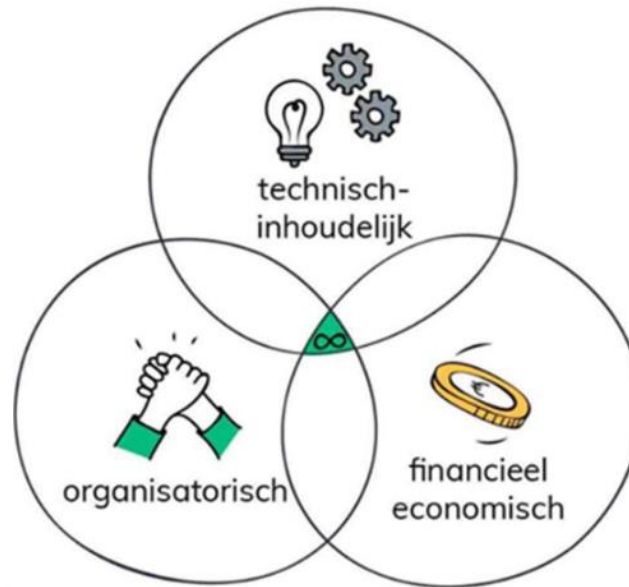
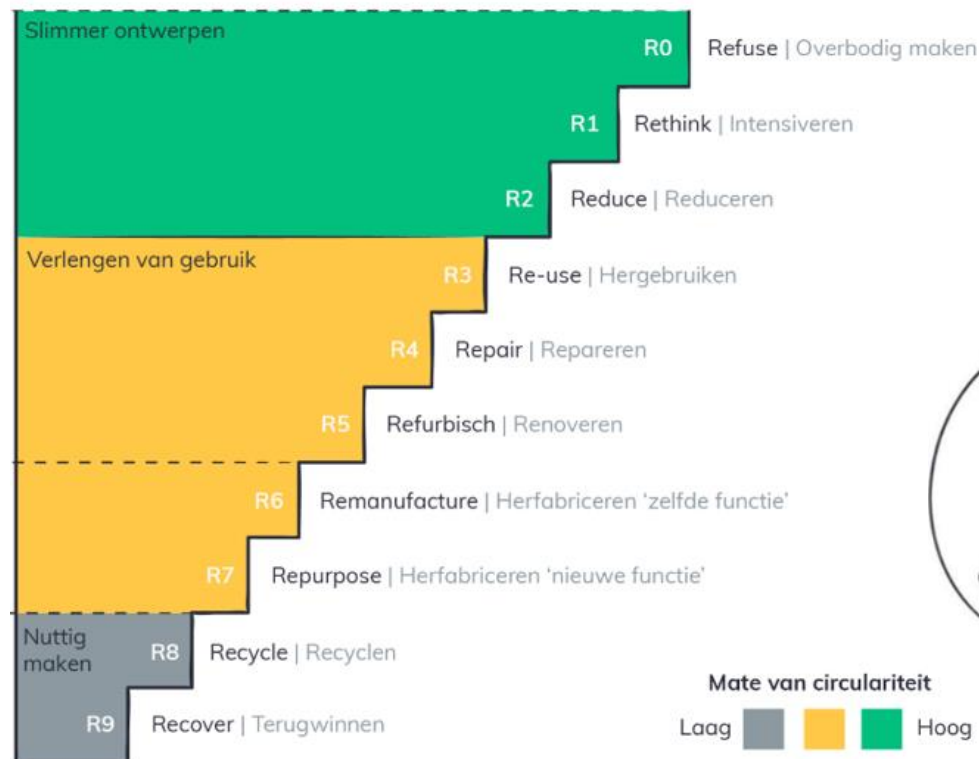
De ICT-industrie is verantwoordelijk voor 2% en groeiend naar 8% van alle mondiale CO2 uitstoot en is daarnaast grootste verbruiker van 14 van de 17 kritische grondstoffen. Er wordt (internationaal) gewerkt aan een circulaire ICT-markt, bijvoorbeeld:

- [Circular & Fair ICT Pact](#)
- [Buyer Group ICT hardware](#) heeft een [Marktvisie en –strategie](#) opgesteld, specifiek voor laptops, mobiele telefoons en tablets. Deze biedt concrete handvatten voor inkopers om duurzaamheid goed mee te nemen in aanbestedingen
- [Categorieplan ICT werkomgeving Rijk](#)

Circulair inkopen Leveringen

Er wordt een strategische keuze gemaakt welke Leveringen circulair worden ingekocht. We hanteren de Friese definitie voor een circulaire economie. We passen de R-ladder toe en gebruiken het TOF-model om alle aspecten van circulariteit mee te nemen in de projecten.

We gebruiken de handreiking '[circulair inkopen in 8 stappen](#)' van PIANOo. Daarnaast maken we gebruik van geschikte tools, keurmerken of

Circulair inkopen Leveringen: voorbeelden

Metropool Regio Amsterdam heeft de handreiking [Circulair inrichten speelruimte](#) opgesteld. Deze handreiking helpt bij het klimaatneutraal en circulair inkopen voor speelruimte.

De publicatie [Handreiking circulaire kantoorinrichting](#) van PIANOo geeft een overzicht van belangrijke aspecten van het inkopen van circulaire kantoorinrichting.

Groenkeur is het enige onafhankelijke keurmerk voor de groene sector met een verscheidenheid aan certificaten. Of het nu gaat om openbaar groen, bedrijfsterrein, schoolplein, watergang, sportpark of begraafplaats. U kunt altijd op de hoge kwaliteit van onze deelnemers rekenen. Het keurmerk heeft als basis de internationale kwaliteitsnorm [ISO 9001:2015](#). Groenkeur kent daarnaast extra eisen op het gebied van duurzame kwaliteit, vakbekwaamheid, veilig werken en groenkennis.

Levering Circulaire bedrijfskleding

In 2023 wordt bedrijfskleding opnieuw aanbesteed. Omdat we hoge ambities hebben op gebied van circulariteit is besloten om in de aanbesteding circulariteit mee te nemen.

In de kwaliteitswens circulariteit is aangegeven welke aspecten van circulariteit in dit project het zwaarst wegen: MVO beleid, levensduur verlengende activiteiten en het inzichtelijk krijgen van ketenpartners. De kwaliteitseis circulariteit weegt voor 30% mee in de totale gunningscriteria. In onderstaande tabel zijn de wegeningen per onderdeel weergegeven.

Nr.	Kwaliteitswens	Maximaal aantal punten
Kwaliteitswens 1	Bestelportaal	15
Kwaliteitswens 2	Circulariteit	30
Kwaliteitswens 3	Draagsessie	30
Prijs		25
Totaal		100

Circulaire innovaties GWW en B&U

Circulaire GWW en B&U draait om het verlagen van het primaire grondstofverbruik, waarbij geen afbreuk wordt gedaan aan biodiversiteit, milieu, en culturele waarden. Om circulaire innovaties mogelijk te maken moeten we bij aanbestedingen de juiste vraag stellen. Er zijn talloze instrumenten om circulair uit te vragen, zoals Het Nieuwe Normaal.

Het is belangrijk om te beseffen dat innovaties op technisch vlak kunnen plaatsvinden, maar ook op organisatorisch vlak (samenwerking, aanbesteding en inkoop) en financieel vlak (verdienmodel, aanbesteding en inkoop).

De komende jaren gaan we in verschillende projecten aan de slag met circulaire uitvragen, waarbij per project bekeken wordt op welke manier circulariteit het beste kan worden uitgevraagd. Op de volgende 3 slides staan voorbeelden genoemd van circulaire GWW- en bouwprojecten.

Circulaire fiets- en voetgangersbrug

De voetgangers- en fietsbrug Van Stralen is ten einde levensduur. Om de brug zo circulair mogelijk te vervangen doet het projectteam mee aan de Friese Circulaire Inkoop Academie (FCIA). Bij de FCIA wordt het team in een leertraject met 6 bijeenkomsten begeleid om een circulaire aanbesteding te realiseren.

Er zijn verschillende instrumenten beschikbaar om circulair uit te vragen, in dit geval is gekozen voor een functionele uitvraag: niet het ontwerp, maar de functie van de brug wordt uitgevraagd. Het is aan de opdrachtnemer om het meest circulaire ontwerp te bedenken. De mate van circulariteit wordt gemeten aan de hand van de milieukostenindicator (MKI) en totale levensduurkosten (TCO). Daarnaast is de manier waarop gescoord kan worden bij een aanbesteding van grote invloed om circulariteit te kunnen realiseren. Er wordt aangeraden om maximaal 30% op prijs te gunnen en minimaal 70% op kwaliteit. Bij deze casus gaan we met een prijsplafond 100% scoren op kwaliteit.

Circulaire Nieuwbouw Heremastate

Bij de uitbreiding van Heremastate is duurzaamheid een belangrijk uitgangspunt. Het nieuwe gebouwdeel wordt gasloos gebouwd. Bovendien worden materialen toegepast met zo laag mogelijke milieu-impact. Bij dit project is gekozen om de nadruk te leggen op materialen die zijn hergebruikt of later hergebruikt kunnen worden.

Routekaart verduurzamen Vastgoed DFM

Koppeling Routekaart verduurzaming vastgoed 2030

De gemeente is druk bezig met het verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed. De huidige focus van verduurzaming van gebouwen ligt voornamelijk op de energieprestatie van het gebouw (EPG). In de toekomst willen we niet alleen naar de energieprestatie tijdens de gebruiksfase van het gebouw kijken, maar ook naar de milieuprestatie van het gebouw (MPG). De milieuprestatie is de totale milieubelasting van de in het gebouw verwerkte materialen en installaties. De komende jaren gaan we ervaring opdoen met de MPG van het gemeentelijk vastgoed via pilotprojecten.

Uitvoerings- programma circulair bouwen VCF

Vereniging Circulair Friesland (VCF) bezig met het opzetten van een uitvoeringsprogramma Circulair Bouwen voor gemeenten. Wij voeren als gemeente pilotprojecten circulair bouwen uit en delen de opgedane ervaring en knelpunten met VCF. Het eindproduct is een handreiking circulair bouwen voor Friese gemeenten.

VCF houdt met het opstellen van de handreiking rekening met reeds bestaande hulpmiddelen circulair bouwen, zoals 'Het Nieuwe Normaal' ([cirkelstad](#)). Ook wordt wetgeving in de gaten gehouden. Zo wordt de MPG de komende jaren verlaagd en wordt gewerkt aan het introduceren van normering voor de CO2-emissie van het materiaalgebruik in gebouwen ([beleidsagenda normeren en stimuleren circulair bouwen, dec 2022](#)).

Van Afval Naar Grondstof

Het Uitvoeringsprogramma Van Afval Naar Grondstof (VANG) is onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie. VANG richt zich op het bevorderen van kwalitatief goede afvalscheiding van huishoudens. De gemeente is verantwoordelijk voor huishoudelijk afval en heeft het doel om in 2025 huishoudelijk afval te beperken tot 60 kg per inwoner per jaar.

De gemeentelijke organisatie veroorzaakt zelf ook afvalstromen. De gemeente zet zich in om dit afval steeds meer als grondstof in te zetten. Op de volgende pagina wordt een voorbeeld toegelicht.

Groene grondstof

Bij onderhoudswerkzaamheden aan gemeentelijk groen ontstaan verschillende afvalstromen die kunnen worden ingezet als grondstof. Boomstammen die vrijkomen bij houtkap worden gebruikt voor brugjes of banken in de gemeente. Vrijkomend hout dat hiervoor niet geschikt is, wordt verwerkt tot houtsnippers. De houtsnippers worden gebruikt voor het verwarmen van bloemenkassen. Overig vrijkomend groen materiaal wordt gecomposteerd.

Kringlooplandbouw

De verduurzaming van de landbouw gebeurt in het samenspel tussen boeren, brancheorganisaties, het Wetterskip, de provincie en het Rijk. De rol van de gemeente bestaat voornamelijk uit het delen en ondersteunen van goede initiatieven en het verbinden van partijen en kennis. We realiseren ons dat de sector afhankelijk is van zaken als een goede bodem- en waterkwaliteit.

Landelijke ontwikkelingen zorgen ervoor dat de landbouw zich op sommige plekken zal moeten aanpassen aan het lokale natuurlijk systeem. Dit geldt voor de stikstofproblematiek, maar ook voor de waterkwaliteitsopgave die volgt uit het Kaderrichtlijn Water (KRW) en de benodigde grondwaterstandverhoging in het veenweidegebied om verdere bodemdaling en veenoxidatie te voorkomen.

De Rijksoverheid heeft in de *'Visie Landbouw, Natuur en Voedsel: Waardevol en Verbonden'* (2018) de ambitie om als Nederland koploper te worden op kringlooplandbouw.

Het Rijk heeft in 2023 eenmalige middelen beschikbaar gesteld teneinde de uitvoering van het klimaatakkoord. Een deel van deze middelen gaat naar de pijler circulaire economie (Z.733706). Om het thema circulaire economie succesvol te implementeren binnen de organisatie is structureel geld nodig. In 2024, 2025 en daarna zijn opleidingsgelden voor circulair werken nodig. Budget voor interne projecten zijn t.z.t. meegenomen in de budgetaanvraag van het betreffende project en komt niet uit het budget van pijler circulaire economie.

Hieronder is weergegeven hoe de middelen worden uitgegeven binnen de pijler.

	2023	2024	2025
Lidmaatschap VCF (incl. deelname FCIA 3p)	€ 7.500 ¹	€ 7.500 ¹	€ 7.500 ¹
Aanvullend team FCIA €1200 p.p.	€ 3.600 ¹	€ 3.600 ²	€ 3.600 ²
Opleiding circulair inkopen medewerkers DFM	€ 40.000 ²	€ 40.000 ²	€ 40.000 ²
Interne Projecten medewerkers (bijv. onderzoek MPG, MKI)	€ 40.000 ²	€ 40.000 ^{2&3}	€ 40.000 ³
Monitoren circulair inkopen begeleiding (uren adviseur/inkoop)	€ 8.000 ³	€ 4.200 ³	€ 0
<u>Uitvoeringsprogramma circulair bouwen</u>	<u>€ 20.000³</u>	<u>€ 0</u>	<u>€ 0</u>
Totaal	€ 119.100	€ 95.300	€ 91.100

¹ Regulier budget duurzaamheid, structurele middelen

² Uitvoering klimaatakkoord, incidentele middelen, Meicirculaire. 2022

³ Project energietransitie, incidentele middelen, KN18

Conclusies

De gemeente faciliteert een circulaire economie door te focussen op vier pijlers: circulair inkopen en opdrachtgeven, circulaire innovaties, Van Afval naar Grondstof en kringlooplandbouw. Circulair inkopen en opdrachtgeverschap vraagt om een organisatiebeleid. Circulair denken en handelen moeten structurele activiteiten worden in de organisatie. Om circulair opdrachtgeverschap te realiseren richt gemeente De Fryske Marren zich op de volgende aspecten binnen de gemeentelijke organisatie: draagvlak en communicatie, organisatie op orde en monitoring.

- Draagvlak & communicatie: opleiden interne medewerkers op gebied van circulair inkopen
- Organisatie op orde: laaghangend fruit bij inkoop & opdrachtgeverschap
 - Werken
 - Pilot circulair bouwen (B&U)
 - Pilot circulaire voetgangers- en fietsbrug
 - Gemeentelijk vastgoed
 - Diensten
 - Uitzoeken wat mogelijk is op gebied van circulaire ICT (bijvoorbeeld: beeldschermen, telefoons)
 - Leveringen
 - Kantoorinrichting (bijvoorbeeld: planten, meubels, wandversiering)
 - Facilitair (bijvoorbeeld: koffiebekers, toiletpapier)
 - Beheer & Realisatie
- Monitoring: in 2023 gaan we ervaring opdoen met de Friese circulaire inkoop monitor.